

Це можна було б написати від третьої особи, щоб уникнути самоцензури, однак після деяких вагань я все ж вирішила розповідати від себе про останні дні цього нестерпно важкого 2014 року, фатального, трагічного, бурхливого. Надто багато епітетів можна підібрати до нього. Бувають роки інчим не примітні, коли тільки й чекаєш, щоб вийти з них і забути відразу ж. Бувають роки, яких могло б і не бути, які хотілося б замінити іншими, більш багатими на події. Нехай гірше, аби інше. Але це доки не зазнаєш вдосталь лиха.

Десь за тиждень до поїздки мені приснилася мама. Ніби вона стоїть під хатою, спиною до вхідних дверей, закутана в чорне, ще менша ніж за життя, згорблена, і в її постаті стільки суму, щоби вона увібрала в себе весь сум світу, весь його розпач. Тому я й не наважилася підійти до неї, озватися. Вона відмежувалась від мене, не потребувала втішання. Не знаю, чому я подумала, що це моя мама. Може, то була якась із жінок моего роду? Або просто моя доля?

А за п'ять хвилин до того, як мало приїхати таксі, щоб відвезти нас з доњкою в аеропорт, подзвонила сестра Оксана і сказала, що зруйновано мамин надгробок. Злову. Як і три роки тому, невідомими вандалами, яких ніхто навіть не пробував шукати, хоча мамин надгробок був один з багатьох, що їх порозбивали сатанисти. Теж напередодні Нового року. А я тоді перебувала сама між життям і смертю, і не могла приїхати.

Все скинули на вітер. Що то за вітер мусив бути, щоб вирвати і розбити гранітні плити на трускавецькому цвинтарі, не війнувши ні разу в місті? Але люди вірять ще й не такому. Цілий рік лилася брехня з телевізорів у Росії і так я втратила того єдиного романтичного друга, що у мене залишився. Не буде обіцянок приїхати, не буде вітань зі святами. Все й так давно припало пиллюкою, нема чим журитись.

Несподівано вирвана з гіркого виру щоденіх смертей і розчарувань, новин, які переглядала щогодини, я опиняюся в Стамбулі, і мама (чи хтось інший) тепер зі мною, хоча її трагічної постаті тут не повинно бути. Вона як тільки йде за мною, і дивно, що дочка, яка йде понереду зі своїм другом Томеком, весь час озираючись, її не бачить. Може, тому, що нема сонця, лише дощ. І вітер без кінця.

Якщо ти не розмовляєш мовою міста, то загубишся в ньому. Воно розчинить тебе у собі, поглине і вкраде у тебе те, що ти не цінували ніколи – твоє ім'я. Єдине місто, в якому б я хотіла загубитись, це Єрусалим. Він налаштований на всіх потребуючих, він приймає кожного. Це – як домівка мешканців Землі, хоча не кожен з них про це знає. Ніколи не забуду, як літак над Святою землею раптом осяяло сліпуче сонце, замерхтили тіні, і усі відчули те, що відчувала я: захоплення, сходження благодаті. Наче довкола металевого літака кружляли ангели, зазиралі в ілюмінатори, усміхались.

У Стамбулі, розчищованому тисячами різнобарвних вогнів, від темних вод затоки літак штурмнув просто над будинками і за хвилю приземлився. То був останній теплий день 28 грудня 2014 року. Європа вступила в зону турбулентності, спричиненої агонією цього страшного року.

Якби п'ять днів підряд не падав дощ, я б не написала цієї повісті. Я плекталася позаду, і в мені визрівало невдоволення, бриніла тривога, і я хотіла повернутись назад, до Львова. Це означало одне: нема відчуження від цього велетенського міста. Я там запросто пропаду, загублюся, навіть згілу, і мені буде все одно. Чому у Нью-Йорку чи Москві мені не було все одно. Не знаю чому. Мабуть, це магія Сходу. Твоє життя розчиняється, наче сіль у воді, стає несуттєвим, але натомість ти отримуєш щось інше. Що саме – це я вже намагаюсь вияснити з часу першої подорожі до Ізраїлю. Можливо,

це те, що шукали мандрівники на Схід у Гессе. І його не передає словами. Щось схоже на Нірвану. Ти йдеши під дощем чи під розпеченим сонцем, навіть не помічаючи цього. У тобі оселяється тиша, як у центрі торнадо.

Колись дуже давно я купила книжечку архітектора Ле Корбюзье «Мандрівка на Схід», написану ще до Першої світової війни, а точніше в 1911 році, коли Стамбул ще був Константинополем, а Османська імперія доживала віку. Я ще раз її перечитала перед від'їздом, таку безхмарну, сонячну, сповнену чару молодості. Кожен їде на Схід за чимось, а не з чимось. Все, що я привезла до Стамбулу, то був мій смуток і якась дивовижна тута за Батьківчиною. В Ізраїлі я сумувала за тим, що не можу побуди там довше, а тут хотіла повернутися вже наступного дня. Лічені дні, що залишилися до Нового року, були сірою зоною безчася. І в цьому тумані з дощем і вітром усі мої рани раптом почали кривавити, і я не могла цим поділитись з кимось, бо ніхто мене не зрозумів би. Ні Ле Корбюзье, ні Бродський, які описували це велетенське місто як барвистий хаос, але не купалися в ньому. Їхні нариси були очікувані й не підблизили до мене Стамбул анітрінечки, бо я перебувала на іншій емоційній хвилі.

...Якийсь закуток, де горить лампа, стіл, стілець, вечір, жовтуваті стіни без вікон, стеля губиться в темряві – коли я чую слово «Стамбул», у мене внерто виринає саме цей образ. Не знаю, звідки, бо пічого такого я не бачила. Помешкання, де двері відчиняються просто у провулок, схожий на колодязь. Для поета чи, може, шевця, самотньої людини, що вечерами повертається додому і береться за свою справжню роботу. Одежда на кілку, жаровня, мінімум побуту. Важливі оте жовте світло і жовті стіни. Вони створюють особливу атмосферу вічного прихистку, останній плацдарм.

Цього я не могла знайти і в Орхана Памука, бо його побут міг би виглядати так сто років тому, не зараз.

Модні письменники живуть відновідно до статусу. І у фільмі я такого не могла бачити. Я думаю, цей образ просто відповідає стану моєї душі. Три стіни тебе захищають, але четверта – це вхід для всього іншого, доброго чи поганого. Я закутуюсь у ковдру на якісь подобизні ліжка з твердою пласкою подушкою, а на ранок прокидаюсь від холоду.

Цей образ доповнюють ще тіні на стінах. Вони оживають, коли я починаю рухатись, наче прикріплені до мене. Неприкріплена тінь від жарівки, що висить просто на дроті. Тінь, як сказала колись одна придворна дама з Країни вранішнього сонця, передає країце суть речі, ніж сама річ. Я думаю, що побут, зведений до мінімуму, найбільше відповідає моїй суті. Коли я помру, про мене будуть судити, як про людину, яка не здатна була зробити у своєму помешканні навіть пристойного ремонту. Моїм наступникам доведеться здирати фарбу зі стін і підлоги, класти плитку у ванній і на кухні. Навіть бідні люди склонні до перфекціонізму в наші часи. Вони мріють не про подорожі, а про ремонт. Їхня мрія нічим не гірша, ніж моя: з кожної подорожі взяти щось для себе, якою б незначною вона не була. Я помру багатою людиною, а вони прийдуть на той світ з порожніми руками, ошукані релігією, що називається Стандарти життя, або Все як у людей.

Я повірила, що літак приземлився у Стамбулі, а не в Греції, наприклад. Було темно, світилися вивіски космополітичних крамниць. І так всю дорогу, майже годину. Потім ми вийшли. Господар, молодий хлопець, повів нас через якісь перехрестя, пішохідний міст, кудись угору, і це теж було довго. І довго було кожного дня, зважаючи на пориви вітру, дощ і холод. Будинок, в якому ми оселились, був стандартним всередині – з євроремонтом, гладенькими стінами, не такими живими, як в Єрусалимі, з опукlostями, сходами, двориком, де можна було сидіти посеред ночі й дивитись на зірки.